

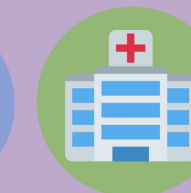
Informatīvais materiāls par bērnu tiesībām

Tiesībsarga birojs

2022. gads

Tiesībsargs: **Bērni nav aprūpes objekts, bet gan augošas personības, kam piemīt cieņa un cilvēka tiesības.** Viņiem tikai vajadzīga palīdzība savu tiesību īstenošanā, rūpes un aizsardzība. Bērni ir mūsu kā sabiedrības spogulis. Mūsu pienākums ir nodrošināt ikviena bērna tiesības dzīvot ģimenē laimes, mīlestības un sapratnes gaisotnē, augt drošā vidē un pilnveidot savas spējas, zināšanas un personību.

#ANOBērnutiesībukonvencija
#UNCRC

Ikvienam bērnam ir tiesības uz **pilnvērtīgu attīstību**. To nodrošināšanā jāiesaistās ne vien valstij, pašvaldībai un vecākiem, bet arī ikvienam sabiedrības loceklim. Jāievēro bērna labākās intereses visās darbībās, kas tieši vai netieši skar bērnu, kā arī jāziņo, ja novēroti draudi bērna attīstībai.

#bērnsabiedrībā
#ANOBērnutiesībukonvencija
#UNCRC

Piemērs: Pamanot, ka rotaļu laukumā vienaudži kādu bērnu apsaukā un grūsta, pieaugušā pienākums ir pārtraukt vardarbību un sniegt bērnam nepieciešamo atbalstu.

Ikvienam bērnam ir tiesības uz pilnvērtīgu attīstību. Lai nodrošinātu bērna visaptverošu - fizisko, prāta, garīgo, morālo, psiholoģisko un sociālo - attīstību, jāiesaistās ne vien bērna ģimenei un skolotājiem, bet arī ikvienam sabiedrības loceklim. Sabiedrības pienākums ir nodrošināt bērnu tiesību aizsardzību un labākās intereses. Tas iekļauj drošas vides veidošanu un uzturēšanu, bērna pastāvīgu un apzinātu izglītošanu, kā arī rūpēšanos par bērnu, arī ziņojot, ja novēroti draudi bērna attīstībai vai drošībai. Galvenais mērķis ir panākt visu bērnu optimālu attīstību.

Lai bērns spētu pilnvērtīgi attīstīties kā personība un sabiedrības loceklis, viņam ir jātiek sadzirdētam un uzklausītam. Bērnam ir tiesības izteikt savas domas un piedalīties procesos, kas ietekmē viņa dzīvi. Ikviena vecāka, aizbildņa, skolotāja, trenera vai jebkura cita cilvēka, kura rīcība vai lēmumi skar bērnu, pienākums ir uzklausīt un izvērtēt bērna viedokli, kā arī izskaidrot, kāpēc konkrētajā situācijā tas netiek ņemts vērā. Līdzdalības veicināšana palīdz bērniem un jauniešiem kļūt patstāvīgākiem, iemācīties formulēt savu viedokli, veidot saskarsmi ar vienaudžiem un pieaugušajiem, kā arī attīstīt konfliktu risināšanas prasmes.

Piemērs: Ja bērns nevēlas iet uz skolu, neignorē šādu signālu, bet gan noskaidro, kāpēc tā ir. Iespējams, bērns skolas vidē sastapies ar problēmām, kas ir jārisina.

Lai bērns spētu pilnvērtīgi attīstīties kā personība un sabiedrības loceklis, viņam ir jātiek **sadzirdētam un uzklausītam**. Ikviena pienākums ir uzklausīt un izvērtēt bērna viedokli, kā arī izskaidrot, kāpēc tas netiek ņemts vērā, ja viedoklis nesakrīt ar bērna interesēm.

#bērnalīdzdalība
#ANOBērnutesībukonvencija
#UNCRC

Pieaugušo pienākums ir **aprūpēt un aizsargāt bērnu**. Bērna pamešana novārtā ir ilgstoša vai sistemātiska nolaidība pret bērnu, kaitējot viņa attīstībai vai radot bērnam fiziskas vai emocionālas ciešanas. **Ilgstoša nerūpēšanās** par bērnu ir vardarbība, un tā ir aizliegta ar likumu.

#tiesībasneciestnovardarbības
#ANOBērnūtiesībukonvencija
#UNCRC

Piemērs: Vecāki savu četrgadīgo bērnu caurām dienām tur redeļu gultiņā, ēdina ar piena maisījumu no pudelītes un liek bērnam pamperus. Bērns savā attīstībā atpaliek no vienaudžiem.

Vardarbība pret bērnu ir ne tikai visu veidu fiziska vai emocionāla cietsirdība un seksuāla vardarbība, bet arī bērna pamešana novārtā. Bērna pamešana novārtā ir ilgstoša vai sistemātiska nolaidība pret bērnu, kas kaitē vai varētu kaitēt bērna dzīvībai vai attīstībai, vai rada bērnam fiziskas vai emocionālas ciešanas. Par pamešanu novārtā nevar uzskatīt bērna ciešanu nelaimes gadījumā vai vienreizēju aprūpes pienākuma nepildīšanas gadījumu.

Sabiedrības bažas bieži fokusējas uz fiziskās vai seksuālās vardarbības sekām, tomēr uzmanība jāpievērš arī pamešanai novārtā kā vardarbības izpausmei. Bērni, kuri ir cietuši no ilgstošas atstāšanas novārtā, sastopas ar kognitīvās attīstības, valodas, mācīšanās, uzvedības traucējumiem un citām sociālajām problēmām.

Piemērs: Skolēns ir izsaukts pie tāfeles un nespēj izpildīt matemātikas uzdevumu. Skolotāja par viņu izsaka nievājošus komentārus (piemēram, "Tev neko nav jēgas skaidrot, tāpat nesapratīsi!"), liekot bērnam justies dumjam un nevērtīgam.

Emocionāla vardarbība ir bērna **pašcieņas aizskaršana vai psiholoģiska ietekmēšana**, tostarp, pazemošana, lamāšana, ignorēšana, draudi, kā arī vardarbīga izturēšanās pret bērna tuvinieku viņa klātbūtnē.

Ziņo par vardarbību!

Policija - 110

Valsts bērnu tiesību aizsardzības inspekcija - 116111

Emocionāla vardarbība ir bērna pašcieņas aizskaršana vai psiholoģiska ietekmēšana. Tā iekļauj bērna pazemošanu, lamāšanu, ignorēšanu, draudus, kā arī vardarbīgu izturēšanos pret bērna tuvinieku viņa klātbūtnē. Arī neatbilstoša satura materiālu pieejamība (piemēram, agresiju vai seksuāla rakstura informāciju saturoši) var būt emocionāla vardarbība pret bērnu.

Vardarbības sekas var būt gan īslaicīgas, gan ilgstošas, un tās var ietekmēt bērna uzvedību, sociālās un kognitīvās prasmes, fizisko un garīgo veselību un attīstību.

Par emocionālo vardarbību var tikt piemērots administratīvais sods un, atsevišķos gadījumos, pat kriminālatbildība. Tas attiecas ne tikai uz vecākiem un pedagogiem, bet uz ikvienu cilvēku, kas vardarbīgi izturas pret bērnu. Pamanot vardarbību pret bērnu, par to nekavējoties jāziņo policijai pa tālruni 110. Ja vardarbīgā persona ir valsts vai pašvaldības iestādes darbinieks, ziņo Valsts bērnu tiesību aizsardzības inspekcijai pa tālruni 116111.

Vecāku un bērnu saskarsme jeb “savstarpējās klātbūtnes baudījums” (Eiropas Cilvēktiesību tiesas lietotā terminoloģija) ir būtisks ģimenes dzīves elements. Bērnam ir tiesības uzturēt attiecības un tiešus kontaktus ar saviem vecākiem, kā arī ar brāļiem, māsām un vecvecākiem, kā arī citām personām, ar kurām bērns ilgu laiku ir dzīvojis kopā, ja tas atbilst bērna interesēm. Tas attiecas arī uz gadījumiem, kad bērns dzīvo šķirti no viena vai abiem vecākiem (piemēram, pie vecvecākiem vai audžuģimenē). Savukārt vecākam, kurš nedzīvo kopā ar bērnu, ir tiesības saņemt ziņas par viņu, it īpaši par viņa attīstību, veselību, sekmēm mācībās, interesēm un sadzīves apstākļiem.

Saskarsmes tiesības ir jāīsteno arī tad, ja bērns tiek nodots ārpusģimenes aprūpē. Tādā gadījumā aizbildnim, audžuģimenei vai bērnu aprūpes iestādei ir jāveicina saskarsme starp bērnu un viņa vecākiem, kā arī bērna brāļiem, māsām un vecvecākiem vai citiem cilvēkiem, ar kuriem bērns ilgu laiku ir dzīvojis kopā.

Ja bērns dzīvo šķirti no viena vai abiem vecākiem, bērnam ir tiesības uzturēt attiecības un **tiešus kontaktus ar vecākiem un citiem tuviniekiem.**

Savukārt vecākam, kurš nedzīvo kopā ar bērnu, ir tiesības saņemt ziņas par viņa attīstību un dzīves apstākļiem.

#saskarsmestiesības
#ANOBērnutesībukonvencija
#UNCRC

Piemērs: Bērns dzīvo pie tēta, bet regulāri tiek ar mammu un pieaugušo māsu. Vecāki ir vienojušies, ka ciemošanos iepriekšējā dienā saskaņos un bērns vasarā pusi brīvlaika pavadīs pie mammas. Saskarsmes tiesības tiek nodrošinātas.

Ikvienam bērnam un jauniešiem ir tiesības iegūt izglītību atbilstoši savām spējām, tās maksimāli attīstot. Latvijā katram bērnam ir pienākums apgūt pirmsskolas sagatavošanu un pamata izglītību, turklāt Satversme garantē valsts apmaksātu pamatizglītību un vidējo izglītību.

Bezmaksas izglītība nozīmē arī to, ka valsts finansiāli nodrošina izglītības apguvei nepieciešamos mācību līdzekļus. Šie līdzekļi ir, piemēram, mācību literatūra (mācību grāmatas, uzdevumu burtnīcas un daiļliteratūra), uzskates materiāli, elektroniskie līdzekļi, iekārtas, instrumenti un sporta aprīkojums. Savukārt vecāku pienākums ir nodrošināt savam bērnam individuālos skolas piederumus, piemēram, kancelejas piederumus, īpašu apģērbu (piemēram, sporta nodarbībām) un materiālus tādu lietu izgatavošanai, kuras tiek aiznestas mājās (piemēram, zīmējums vai adītas zeķes).

Piemērs: Klases audzinātāja vecāku sapulcē lūgusi atnest konkrētu naudas summu, par kuru viņa nopirkšot bērniem nepieciešamās darba burtnīcas. Skola nedrīkst pieprasīt, lai vecāki bērnam iegādājas darba burtnīcas. Tās neietilpst individuālajos mācību piederumos, tāpēc tās jānodrošina skolai.

Pirmsskolas, pamata un vidējā izglītība, kā arī arodizglītība ir **bez maksas** - valsts nodrošina nepieciešamos mācību līdzekļus, piemēram, mācību grāmatas un darba burtnīcas, kamēr vecāku pienākums ir nodrošināt individuālos mācību līdzekļus, piemēram, kancelejas piederumus.

#tiesibasuzizglitiba
#ANOBernutiesibukonvencija
#UNCRC

Ikvienam bērnam ir tiesības iegūt kvalitatīvu izglītību atbilstoši savām spējām. Izglītībai jābūt iekļaujošai - skolām ir jāuzņem ikviens bērns, neatkarīgi no viņa fiziskajām un intelektuālajām spējām, sociālajiem apstākļiem, emocionālā stāvokļa, valodas prasmes vai kādiem citiem apstākļiem.

Iekļaujošā izglītība ir process, kurā tiek nodrošinātas visu skolēnu daudzveidīgās vajadzības. Bērns ar speciālām vajadzībām izglītību var iegūt speciālās izglītības programmā vai vispārējās izglītības programmā ar atbalsta pasākumiem. Bērna attīstībai būtiska ir speciālo vajadzību savlaicīga noteikšana un atbilstošs pedagoģiskais un psiholoģiskais atbalsts. Tas ietver, piemēram, uzdevumu skaidrošanu mutiski skolēniem ar redzes traucējumiem vai pagarinātu darba izpildes laiku skolēniem ar mācīšanās traucējumiem.

Atbilstoši bērna vajadzībām skolai jānodrošina arī vides pieejamība, atbilstoša mācību procesa organizācija, mācību un tehniskie līdzekļi, pedagoģiskais un atbalsta personāls. Svarīgi, ka iekļaujošā izglītībā tiek izmatota atvērta komunikācija, tiek veidota atbalstoša vide, kā arī netiek pieļauta diskriminācija.

Ikvienam bērnam ir tiesības iegūt izglītību atbilstoši savām spējām. Izglītībai jābūt **iekļaujošai un kvalitatīvai**. Skolām ir jāuzņem ikviens bērns neatkarīgi no viņa spējām un apstākļiem, garantējot pieejamu vidi, atbilstošu mācību procesu un atbalsta personālu.

#iekļaujošaiizglītība
#ANOBērnutiesībukonvencija
#UNCRC

Piemērs: Vecāki bērnu ar dzirdes traucējumiem piesaka dzīvesvietai tuvākajā skolā, taču skolas vadība atbild: "Ja vēlaties, lai bērnu uzņem skolā, jums bērnam jāatrod palīgs." Tas ir tiesību pārkāpums. Skolas pienākums ir piesaistīt atbalsta personālu.

Piemērs: Bērns, kuram diagnosticēta glutēna nepanesamība, nevar ēst skolas pusdienas. Skola liek ņemt līdzi ēdienu no mājām. Tiek pārkāptas bērna tiesības – skolai ir jānodrošina pusdienas visiem bērniem atbilstoši viņu vajadzībām.

Bērnām ir tiesības uz **bezmaksas veselības aprūpi**, ko nosaka valsts programma. Vienlaikus bērna vecākiem sadarbībā ar ģimenes ārstu ir regulāri un pastāvīgi jā rūpējas par bērna veselību un jā māca bērnam rūpēties par sevi arī pašam, veicinot veselīgu ieradumu veidošanos.

#tiesibasuzveselibasaizsardzibu
#ANOBernutiesibukonvencija
#UNCRC

Bērnām ir tiesības uz bezmaksas veselības aprūpi, ko nosaka valsts programma. Vienlaikus bērna vecākiem (vai aizbildnim, audžuģimenei vai aprūpes iestādei) sadarbībā ar ģimenes ārstu ir regulāri un pastāvīgi jā rūpējas par bērna veselību un jā nodrošina veselības aprūpe. Vecākiem un citiem atbildīgajiem ir arī jā māca bērnam pašam rūpēties par savu veselību, veicinot veselīgu ieradumu veidošanos.

Arī izglītības iestādēm ir savi pienākumi bērnu veselības aprūpē, tostarp, nodrošinot uztura korekciju tiem skolēniem, kuriem tas nepieciešams (piemēram, speciāli pagatavotu ēdienu bērniem ar alerģijām), un atbalsta pasākumus atbilstoši ārsta norādījumiem tiem skolēniem, kuriem ir hroniska saslimšana (piemēram, insulīna injekcijas bērniem ar cukura diabētu).

Bērniem, kas sasnieguši 14 gadu vecumu, ārstniecības pakalpojumu saņemšanai vecāku piekrišana nav nepieciešama. Bērns pats var vērsties ārstniecības iestādē un saņemt no ārstniecības personas savam vecumam un briedumam saprotamu informāciju.

Ārpusģimenes aprūpe ir vajadzīga bāreņiem un bez vecāku gādības palikušiem bērniem. Bāreņi ir bērni, kuru vecāki ir miruši. Bez vecāku gādības palikuši ir bērni, kuru vecākiem aizgādības tiesības ir pārtrauktas (ar bāriņtiesas lēmumu) vai atņemtas (ar tiesas spriedumu).

Ārpusģimenes aprūpe jānodrošina pie aizbildņa vai audžuģimenē, tādējādi sniedzot bērnam iespēju augt un attīstīties ģimeniskā vidē. Aizbildni ieceļ no bērna radniekiem. Ja tādu nav vai tie ir nepiemēroti, tad bāriņtiesa ieceļ aizbildni no citu cilvēku vidus. Audžuģimene ir ģimene vai cilvēks, kam piešķirts audžuģimenes statuss un kas nodrošina aprūpi bez vecāku gādības palikušam bērnam, līdz bērns var atgriezties savā ģimenē, tiek adoptēts, viņam nodibināta aizbildnība vai tiek ievietots aprūpes iestādē. Ārpusģimenes aprūpi bērnu aprūpes iestādē nodrošina tikai gadījumos, kad aprūpe pie aizbildņa vai audžuģimenē nav piemērota konkrētajam bērnam.

Ikviens var iesaistīties, dodot iespēju bērnam uzaugt ģimenē. Lai kļūtu par aizbildni, audžuģimeni vai adoptētāju, jādodas uz savas dzīvesvietas bāriņtiesu un jālūdz izvērtēt piemērotība konkrētajam statusam.

Piemērs: Sieviete, kurai nav savu bērnu, izjūt aicinājumu rūpēties par bērnu. Viņa nezina konkrētu bērnu, kurš palicis bez vecāku gādības, bet vēlas kļūt par aizbildni. Viņa iesniedz bāriņtiesā lūgumu izvērtēt atbilstību aizbildņa statusam, bet bāriņtiesa cenšas pārliecināt par audžuģimenes vai adoptētāja statusu. Šāda rīcība nav atļauta. Ikvienam ir tiesības brīvi izvēlēties statusu.

Ārpusģimenes aprūpe ir vajadzīga bāreņiem un bez vecāku gādības palikušiem bērniem (bērniem, kuru vecākiem aizgādības tiesības ir pārtrauktas vai atņemtas). Ārpusģimenes aprūpi nodrošina aizbildnis, audžuģimene vai aprūpes iestāde (bērnu nams).

#ārpusģimenesaprūpe
#ANOBērnutiesībukonvencija
#UNCRC

